

Araştırma-İnceleme

BALKANLARDA DENGE OYUNU-1914

Ökkeş NARİNÇ¹
Mustafa EKİNCİKLİ²

Öz: Balkan savaşları sonrası yapısal, yönetsel, ekonomik, sosyolojik ve yüz ölçümü olarak savaşa başladıkları hallerinden çok uzakta bulunan Balkan devletleri, savaş sonrası aralarındaki bazı hesapları hala kapatmamıştı. Sırbistan; Büyük Sırp Krallığı hayali üzerinden planlar yaparken, Bulgaristan; Makedonya’da kaybettiği alanları ve Romanya’ya kaptırdığı Dobruca’yı geri alabilmenin hesabını yapıyordu. Romanya ve Yunanistan ise mevcut statükonun korunmasından yana bir politika takip ediyordu. Osmanlı Devleti’nde ise “mevcudu muhafaza et, elde edilebilecekler için ise asla durma” politikası hâkim durumdaydı. Elbette Balkan savaşlarının sıcaklığı savaş sonrasında bile hissedilir durumdayken, küresel boyutlara ulaşacak bir savaşın ilk kıvılcımının da yine bu topraklarda ortaya çıkması, kapatılmamış hesapların ne kadar derin olduğunu anlamaya da yeterlidir. İşte bu çerçevede yaklaşan savaş, etrafına topladığı sömürgeci güçlere birbirleri ile mücadele ortamı sağlarken, onun sahnesi ise yine Osmanlı ve Doğu Avrupa coğrafyası olmuştur. Bu çalışmada söz konusu savaşın sergilendiği sahnede doğrudan hedef durumunda bulunan Osmanlı Devleti’nin 2 Ağustos 1914 tarihinde Almanya ile imzaladığı mecburi ittifak anlaşması sonrası, Almanya’nın da arzu ettiği politikalar çerçevesinde, Bulgaristan ve Romanya ile oluşturması planlanan ittifak ve bu ittifaka yönelik atılan adımlar ele alınmıştır. Ayrıca bu adımların diplomasi yolu ile ne kadar yoğun yürütüldüğünün ve bu kadar mücadele ve uğraşın asıl amacının ise tek bir amaca hizmet ettiğinin izahına çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Devleti, Bulgaristan, Romanya, Almanya, Birinci Dünya Savaşı, İttifak.

GAME OF BALANCE IN THE BALKANS-1914

Abstract: The Balkan States being in a situation quite different than that before the Balkan Wars, did not pay off the old scores after war yet. While Serbia was making plans for dream of Great Serbian Kingdom, Bulgaria was calculating possibility taking back the areas lost in Macedonia and

¹Arş. Gör. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. onarinc@nku.edu.tr

²Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. mekincikli@gazi.edu.tr

the Dobruca captured by Romania. On the other hand, Romania and Greece were following policy for preservation of existing situation. The politic of “preserve existing, never stop to obtain” was dominant in Ottoman State. While still feeling the temperature of the Balkan Wars, emerging of first spark of Great War that will reach global dimensions in this territory, it is enough to understand how deep unpaid off old scores. The upcoming war gathered the Colonial Powers and paved the way for struggle with each other. The area of war again was Ottoman and Eastern European geography. In this work, after forced alliance agreement that Ottoman State being direct target, signed with Germany on August 2, 1914, alliance planned to be constituted with Bulgaria and Romania, and steps taken towards this alliance has been tackled. Also, how being carried out of these steps intensively through diplomacy, and served all these efforts to single purpose has been tried to be explained.

Key Words: The Ottoman State, Bulgaria, Romania, Germany, First World War, Alliance.

Giriş

1912-1913 yıllarını savaşlarla geçiren Balkan ülkeleri³, heybelerinde bitmemiş hesaplar ile 1914 yılına girmişlerdir. Bulgaristan'ın Bükreş Anlaşması ile kaybettiği bölgeleri alma isteği, Romanya'nın aynı anlaşma ile elde ettiği ayrıcalığı muhafaza etme gayreti, Sırbistan'ın kârlı çıktığı savaş sonrası kurduğu büyük Sırp Krallığı hayali ve Yunanistan'ın statükonun korunması çabası 1914 yılının zorlu geçeceğine işaret etmekteydi. Bir yandan da Avrupa ülkeleri arasında artan rekabet ortamı bu stresi bölge ülkeleri açısından daha da ağır hale getirmekteydi.

Nitekim bu stres ilk olarak, 1914 yılının yazında Avusturya-Macaristan'ın Sırlara her türlü duruma hazır olduğunu göstermek için Bosna'da askeri bir tatbikat düzenlediği sırada tüm dünyayı ateş çemberine sokacak olan suikast eylemi ile varlığını hissettirmişti. Bu tatbikata Avusturya-Macaristan Veliht Franz Ferdinand da katılmıştı. Veliht, eşi ile birlikte otomobilinde iken Sırp gizli örgütü Kara El'e mensup kişi ya da kişilerce üzerlerine ateş açılmış ve ikisi de orada ölmüştü (28 Haziran 1914) (Stanev, 1925, s. 186).

Yaşanan bu suikast olayına Avusturya-Macaristan'ın tepkisi oldukça sert olmuştur. Avusturya-Macaristan, Almanya'nın da desteğini aldıktan sonra 23 Temmuz 1914 tarihinde Sırbistan'a 48 saat süreli sert bir ultimatoma vermiştir. Fakat Sırbistan, Avusturya-Macaristan'ın verdiği ultimatoma dikkate almamıştır. Bunun üzerine 25 Temmuz 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan, Sırbistan ile diplomatik ilişkileri keserek 28 Temmuz'da Belgrad'ı bombalamıştır (Armaoğlu, 2005, s. 103). Avusturya-Macaristan'ın Belgrad'ı bombalaması ile artık savaş fiilen başlamıştır.

3 Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Nasrullah UZMAN, “Balkan Savaşlarında Gönüllü Birlikler”, *Türk Yurdu*, 100. Yılında Balkan Harbi Sayısı, Ankara 2012, C. 32, S. 303, s. 170.

Avusturya, Sırbistan'a savaş ilan edince Rusya'da gizlice Avusturya'ya seferberlik ilan etmiş ve Almanya'dan Sırbistan'a karşı savaşmaması için Avusturya'yı durdurmasını istemiştir. Almanya aracılık için söz vermesine rağmen düşmanlarının hazırlıksız olduğunu bildiği için aracılığını ertelemiştir. İngiltere ve Fransa ise aradaki gerginliğin savaşı çözümü için taraftarıydı. Almanya, Rusya'nın Avusturya'ya seferberlik ilan ettiğini öğrenince ona 12 saat içinde seferberliğini durdurmasını teklif etmiş, Rusya bu teklifi reddetmiştir (Stanev, 1925, s. 188). Bunun üzerine Almanya müttefiki Avusturya'yı savunmak için 1 Ağustos 1914 tarihinde Rusya'ya savaş ilan etti (Shaw, 2014, s. 68). Hemen ardından Avusturya, Rusya'ya savaş ilan etti. Fransa, Rusya'nın müttefiki olması nedeniyle Almanya'ya savaş ilan etti. İngiltere ve İtalya beklemekteydi. Fransa ile savaşmak için Belçika sınırlarından geçme izin isteyen Almanya ondan red cevabı alınca, bunu güç kullanarak yerine getirmeye karar vermiş ve Belçika'nın tarafsızlığını ihlal etmiştir. Bunun üzerine İngiltere, Almanya'nın anlaşmaları ihlal ettiği gerekçesiyle ona savaş ilan etmiştir (Stanev, 1925, s. 188-189).

Görüldüğü üzere aslında savaş öncesi tarafların belli olduğu fakat somut bir gerekçeye ihtiyaç duyulan savaş ilanları, 28 Haziran suikastı sonrası bir aylık bir süreçte olgunlaşıp, birbiri ardına gelmiştir. Savaş hattı bu şekilde belirginleşirken, savaş başladığında herhangi bir tarafta bulunmayıp savaşın dışında kalarak kendisini korumak isteyen ve tarafsızlık politikası takip etme kararı alan devletler ise kendilerini diplomatik bir savaşın içerisinde bulmuşlardır.

1. Bulgaristan ve Romanya'nın Politik Tutumları

Savaşın başlaması ile İtilaf Devletleri ve Merkezi Kuvvetlerin diplomatları Balkanlar için ağır diplomatik bir savaş başlatmışlardır. Burada, sadece Yakındoğu'nun kapılarını açmak için değil, perspektif olarak savaşın kazanılması için de anahtarlardan biri bulunmaktaydı. Bu anahtar, askeri ve politik müttefiklerin kazanmak için acımasızca saldırdığı önemli bir hedef Bulgaristan olmuştur. Onun yarımada üzerinde merkezi stratejik bir konumu vardır ve iyi bir orduya sahiptir. Bulgaristan'ın pozisyonu Romanya, Yunanistan ve Türkiye'nin davranışı üzerinde de belirgin bir şekilde etkilidir (Lalkov, 1993, s. 72-73). Bulgaristan'ın bölgede pozisyonu ne denli etkili olursa olsun onun savaştaki etkinliği savaşın seyri için önem arz etmektedir. Bu nedenle Bulgaristan'a komşu ülkeler, onun savaştaki pozisyonuna göre tavır alma eğiliminde iken Bulgaristan da özellikle Romanya'nın takip ettiği politikalara göre savaşta tavır alma gayretinde olmuştur. Bunun ilk örneği ise ilerleyen paragraflarda detaylarına değinilecek olan Osmanlı Devleti ile aralarında imzalanan ve gizli tutulan ittifak anlaşmasında görülecektir.

Bahsi geçen diplomatik savaşta avantajlı taraf "Almanya ve müttefikleri olmuştur" demek savaşın başları için mümkündür. Çünkü her iki ülkenin Kral ya da Çar'ı Almanya ile akrabalık bağına sahiptir. Yunanistan da bu açıdan Bulgaristan ve Romanya'ya benzemektedir. Fakat savaşın ilerleyen safhalarında

Bulgaristan dışında diğer Balkan ülkeleri; Romanya, Yunanistan çıkarları gereği-ya da toplumsal ve yönetsel eğilimden dolayı Almanya'nın karşısında bulunmuşlardır.

Romen Kral'ı Almandır ve Hokenzolern hanedanındandır. Yani Kayser'in akrabasıdır. Ayrıca Romanya 1883'ten bu yana Almanya ve Avusturya'nın 31 yıllık müttefikidir. Bu nedenle Kral Carol savaş başladığında Almanya ve Avusturya ile iş birliği yapmak istemiş fakat halkın ve devlet adamlarının çoğu 1877-1878 savaşı sonrası Romanya'dan Baserabya'yı alan Rusya'ya karşı kuşkulu olmanın yanında Avusturya'ya karşı olumsuz bir ruh hali içerisinde bulunmaktadır. Bu yakınlık nedeniyle Almanya ve Avusturya, Kral Carol'a müracaat etmişler fakat 1-3 Ağustos tarihinde toplanan Romen bakanlar kurulu büyük çoğunlukla ordunun bekletilmesine ve tarafsız bir politika takip etmeye karar vermiştir (Bayur, 1991, s. 109). Bu karar üzerine Almanya bizzat ve dolaylı olarak da müttefikleri aracılığı ile Romanya üzerinde diplomatik bir baskı kurmuştur.

Bulgar Çarı Ferdinand ise Avusturya (Viyana) doğumludur. Dolayısıyla Avusturya ile akrabalık bağına sahiptir. Bunun yanında Bulgaristan'da 23 Şubat 1914'te Liberal koalisyon, seçimlerde çoğunluğu sağlamıştır (Lalkov, 1993, s. 70). Daha sonra Liberal parti, parti program bildirisini ilan etmiş ve bu programda Almanya ve Avusturya-Macaristan ile ilişkilerin, İtilaf Kuvvetleri hatırdan çıkarılmadan derinleştirilmesine yönelik bir dış politika takip edileceği belirtilmiştir. Ayrıca Hükümette; zayıf bir ülke için, güçlü askeri bloklardan herhangi biri ile ilişkileri bilinçli bozmanın lüzumsuz olacağı gibi genel bir kanaat hâkim durumdadır (İlçev, 1990, s. 28). Bulgaristan, savaşa girene dek bu kanaat çerçevesinde bir denge politikası takip etmiştir. Çar ve liberal hükümetin daha 1914 yılının ikinci ayında söz konusu bu yaklaşımı, savaşın Bulgar topraklarına sıçrayacağı tarihe dek Bulgaristan'ın kamuoyu ve dünyaya karşı tarafsız, Almanya ve müttefiklerine karşı lütufkâr tarafsız durumunu da izah etmektedir. Almanya ve müttefiklerine yönelik bu lütufkar tarafsızlığı Bulgar Maliye Bakanı Dimitır Tonçev, Alman Dışişleri Bakanı Alfred Zimmermann'a gönderdiği mektupta: "*Savaş başladıktan sonra Bulgaristan'ın Avusturya-Macaristan ve Almanya'ya karşı lütufkar bir tarafsızlık ilan ettiğine dair çok sayıda kanıt mevcuttur. Bu kanıtlardan biri Almanya'dan Türkiye'ye yola çıkan askeri nakliyelerin Bulgar topraklarından serbest geçişine müsaade edilmesi, diğeri ise Sırbistan'a gidecek olan Rus askeri nakliyelerin Bulgar topraklarından serbest geçişine izin verilmemesi*" şeklinde izah etmiştir (İİ BAN, Kol. 6, Op. 63, Ae 377, s. 1149-1159).⁴ Fakat söz konusu Bulgar lütufkâr tarafsızlığına rağmen Almanya, Bulgaristan'ı savaşa dahil etmek için yoğun çaba harcamıştır. Hatta bu durum dolayısı ile Almanya, cephede her ihtiyaç

⁴ (ИИ БАН, Кол. 6, оп. 63, ае 377, л. 1149-1159). (Arhivnite Govoryat, Bilgariya v Pırvata Svetovna Voyna, Germanski Diplomaticheski Dokumenti, Tom 1, Nomer 20, Sofiya 2002, s. 239-241). Sofya'daki Bulgar Maliye Bakanı Dimitır Tonçev'in Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanı Alfred Zimmermann'a 1/14 Ekim 1914 tarihinde gönderdiği mektup.

duyduğunda bir komutan edası ile Bulgaristan'a "silah omuza" komutu vermiş, Bulgaristan ise bu komutu her duyduğunda köşe bucak saklanmıştır. Bu nedenle Bulgaristan'ın savaşa müdahil olma süreci de bir hayli zorlu ve uzun olmuştur.

İşte bu noktada Balkanlarda önemli birer aktör olan Bulgaristan ve Romanya ile ittifak kurma çabası çerçevesinde, Osmanlı Devleti, Almanya'nın müttefiki safhasına geçtikten sonra, Alman planı doğrultusunda, Türk diplomatların Bulgaristan ve Romanya'yı ziyareti ve orada onlarla yapacağı ittifak görüşmeleri aslında savaşın ilerleyen safhalarında kimin nasıl bir pozisyonda bulunacağına da ışık tutacaktır.

2. Alman Planı, Osmanlı Devleti, Bulgaristan ve Romanya'nın Bu Plandaki Yeri

Birinci Dünya Savaşı başlamadan önce İngiltere, Fransa ve Rusya ile ittifak kurmak için adım atan fakat attığı adımlara karşılık bulamayan Osmanlı Devleti, 2 Ağustos 1914 de Almanya ve Avusturya-Macaristan ile bir savunma ittifakı anlaşması imzalamıştır. Almanya, anlaşmanın imzalanmasının hemen sonrasında Türk ordusunun Bulgaristan ve Romanya ile birlikte Rusya'ya saldırmasını istemiş, bunun için ise İstanbul, Sofya ve Bükreş arasında ittifak kurmanın yollarını aramıştır (Turan, 2005, s. 100). Alman Dışişleri Bakanlığı Siyasi Bölüm Şefi Kont Forgaç'ın da uygun bulunduğu, Rusya'ya karşı büyük darbe indirme işinin Türkiye, Romanya ve Bulgaristan tarafından gerçekleştirilmesi (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae 86, s. 249-250)⁵ planı ile Avusturya-Macaristan'ın yükü hafifleyecek, diğer taraftan da Romanya ve Bulgaristan için içine dahil edilerek Karadeniz'in batısından Rusya sıkıştırılmış olacaktır. Bu amaç için Almanya, Osmanlı Devleti'nin üzerine baskıyı artırınca Osmanlı Devleti de Sofya ve Bükreş ile ittifak olanakları aramaya başlamıştır (Eryman, 2015, s. 94).

Bu amaç doğrultusunda Talat Paşa, Meclis Başkanı Halil Bey ve Enver Paşa, ilk olarak Alman Büyükelçisi Wangenheim ile görüşmüş ve kendisine Osmanlı Devleti'nin hangi şartlar altında hareket edeceğini izah etmişlerdir. Eğer Bulgarlar savaşa girmez, Romanya tarafında da emniyetli bir ortam oluşmazsa Osmanlı Devleti için bu savaşta aktif bir rol almanın mümkün olmadığını iletmişlerdir. Bu ortamı sağlamak ve muallâkta bir şey bırakmamak için Talat

⁵ İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae 86, s. 249-250. (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 86, л. 249-250). (Arhivnite Govoryat, s. 207). 6 Ağustos 1914 tarihinde Viyana'daki Alman Büyükelçisi Heinrich von Chirshki Und Byogendorf'un Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 189 numaralı şifreli telgraf. Viyana'daki Alman Büyükelçisi Heinrich von Chirski tarafından 9 Ağustos 1914'te Alman Dışişlerine gönderilen telgraftan anlaşıldığı üzere; "Rusya'ya karşı ana darbe indirme işinin Osmanlı Devleti-Bulgaristan ve Romanya'ya bırakılması meselesi Alman ve Avusturya Genelkurmay Başkanları ile yaptığı istişareler sonrası Kont Forgaç tarafından zaruret olarak görülmüştür. Fakat Avusturya Genelkurmay Başkanı Baron Konrad von Hötendorf Rusya'ya darbe indirme işinin bu üç ülke ile yapılabileceğinden şüphe duymaktadır. Çünkü bu üç ülkenin Rusya'ya karşı birlikte hareket etmeyeceğini düşünmektedir. Bu düşüncesini destekler durum ise Romanya'nın hala savaşta hangi tarafta olacağını bildirmemiş olmasıdır." İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae 96, s. 267-268. (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 96, л. 267-268).

Paşa ve Halil Bey'in Bulgaristan'a gideceklerini de bildirmişlerdir (Bayur, 1991, s. 103).⁶

Talat Paşa hatıralarında; “Nazırlar heyetinin bir toplantısında Almanya ve Avusturya elçilerine Bulgaristan ve Romanya'nın durumları anlaşılmadan Türkiye'nin acele bir şekilde savaşa girmesinin hem müttefiklerinin hem de Türkiye'nin menfaatlerine aykırı olacağına bildirilmesine ve Bulgaristan'ı elde etmek için çaba göstermeye onların ikna edilmesi gerektiğine karar verildi” ifadelerini kullanacaktır (Çavdar, 1984, s. 330).

14 Ağustos 1914 tarihinde toplanan Encümen'i Vükela toplantısında ise şu kararlar alınmıştır (Eryaman, 2015, s. 104):

- Bulgaristan'ın seferberliğini hemen ilan etmesini ve bu ilanın ardından onların harekete geçmesini sağlamak. Daha sonra Halil Bey Bükreş'e gidip Yunan delegeleri ile Adalar meselesini görüşecek ve iki devlet arasında adaların malum olan şartlar dâhilinde Türkiye'ye bırakılması şartıyla anlaşma imzalanmasına çalışılacaktır.
- Birinci maddenin gerçekleştirilememesi durumunda Türkiye-Romanya-Bulgaristan arasında İttifak imzalanmasına çaba harcanacaktır. Romanya'nın tarafsızlığı kesin bir şekilde sağlandıktan sonra Bulgarların bir an önce harekete geçmesi için uğraşılacaktır. Bulgarlarla bu şart dahilinde bir anlaşma yapılacaktır.
- Adalar ve Selanik çevresinin Yunanistan'a, Besarabya'nın Romanya'ya, Manastır ve çevresinin Türkiye'ye verilmesi şartıyla dört devlet arasında Üçlü İtilaf grubunun aleyhinde hareket edecek şekilde bir anlaşma sağlanmaya çalışılacaktır (Eryaman, 2015, s. 104).

Savaş Osmanlı topraklarında henüz başlamamışken, Osmanlı Devlet ricali Osmanlı topraklarını mümkün olduğu kadar güvenli bir şekilde tutmak amacıyla kararlar almış ve çeşitli adımlar atmıştır. Bu kararların genel olarak amacı ise Osmanlı Devleti'nin kendisini güven altına almak istemesinin yanında, Bulgaristan ile Osmanlı Devleti arasında sağlanması düşünülen ittifak anlaşması için şartları olgun hale getirmektir. Çünkü Bulgaristan, Osmanlı Devleti ile daha sonraki kısımda detayları verilecek olan ittifak anlaşması metninde Romanya ile de anlaşma sağlanmasını şart olarak talep edecektir. Romanya ile ittifak arayışları için Talat ve Halil Beyler harekete geçmeden biraz önce, 7 Ağustos 1914 tarihinde Romanya'nın Sofya'daki Ortaelçisi Derusi'nin Türk Elçisi Ali Fethi Bey ile yaptığı görüşmeden de anlaşılacağı üzere Bükreş'e yapılacak seyahat aslında beklentilerin aksine pek de olumlu sonuçlanmayacaktır. Bu

⁶ Ayrıca Bkz: “Sadrazam Said Halim Paşa Wangenheim'e; Kabinenin Almanya ile ittifak olma kararı Enver'in egemenliğindedir, bu karar çoğunluğun kararı değildir. Osmanlı Devleti, Bulgaristan ve Romanya ittifaka katılmadıkça savaşa açıkça girmekten kaçınmaktadır. Fakat Enver bu politikayı bozmuştur.” Shaw, 2014:104. Buradan anlaşılacağı üzere Wangenheim, Said Halim Paşa'nın ülke politikası olarak bahsettiği bu mesele üzerinden yola çıkarak hem Osmanlı İdaresinin zor durumda kalmaması için hem de bu politikanın kendilerinin de işine yarayacağını bildiği için Bulgar-Romen ve Türk İttifakında ısrar etmiştir.

görüşmede Bay Derusi, Ali Fethi Bey'e; *Romen hükümetinin Üçlü İttifak'a herhangi bir söz vermediğini, Romanya'nın tarafsız kalıp Rusya'ya saldırmayacağını, aynı zamanda Bulgaristan'ın genişlemesine müsaade etmeyerek Bükreş anlaşmasından da ayrılmayacağını* belirtmiştir (TSDA, KMF 06, İnv. No: 275/47, l. 69).⁷

Orta Elçi Derusi Ali Fethi Bey'e kısaca Türklerin atacağı herhangi bir adıma karşı Romanya'nın mevcut pozisyonunun değişmeyeceğini belirtmiştir. Bu sırada Talat ve Halil Beyler Alman baskısı nedeniyle Balkanlardaki bu iki önemli müttefik adayı ülke başkentlerinde diplomatik temaslarda bulunmak üzere hazırlıklar yaparken, yine aynı Alman baskısı Bulgaristan'ı da Sırbistan'a karşı harekete geçmeye zorlamaktaydı. Bu nedenle Bulgaristan böyle bir adım atarsa komşularından ne tür bir tepki göreceğini öğrenmek için diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Bu amaçla hem Yunanistan'da hem de Romanya'da bulunan elçileri harekete geçirmiştir. Bulgar Başbakan Radoslavov'un bizzat yazdığı ve ittifak teklifinde bulunduğu Romen Başbakanı Bratianu, Radoslavov'a yazdığı cevap mektubunu Bükreş'teki Bulgar Elçisi Radev aracılığı ile iletmıştır. Radev 12 Ağustos'ta Sofya'ya ulaşmış ve mektubu Radoslavov'a iletmıştır (TSDA, KMF. 6, İnv. No. 275/47, l. 22).⁸ Bratianu Mektubunda Radoslavov'a; "*Bulgaristan'ın Makedonya'ya girişine Romanya'nın herhangi bir tepki vermeyeceğini, Bulgaristan'ın da aynı şekilde Romanya'nın atacağı adımlara dostane bir şekilde yaklaşması gerektiğini*" belirtmiştir (TSDA, KMF. 6, İnv. No. 275/47, l. 20).⁹ Bratianu'nun Radoslavov'a gönderdiği bu mektuptan Romanya'nın Bulgaristan'ın Makedonya'da atacağı adımlara sessiz kalmasının aslında onunla müttefik olma adımı olarak değil, aynı şekilde Romanya'nın da kendi çıkarlarına yönelik bazı adımlar atabileceği ve bu adımlara karşı Bulgarları hareketsiz bırakma amacı güttüğü anlaşılmaktadır. Başbakan Radoslavov, Romen Başbakan Bratianu'dan istediği cevabı alamamış olacak ki Merkezi Kuvvetler tarafından kendisine karşı atılacak her adımda Romanya'yı öne sürmeye devam edecektir. Bunun en somut örneği ise Radoslavov-Bratianu mektuplaşmasından biraz sonra imzalanacak olan Osmanlı-Bulgar gizli ittifak anlaşmasıdır.

3. Bulgaristan ve Romanya ile İttifak Yapmak İçin Atılan Adımlar

Radoslavov-Bratianu mektuplaşmasından 3 gün sonra Türk tarafı planlandığı üzere harekete geçmiş ve 15 Ağustos'ta yola çıkarak Sofya'ya ulaşmıştır (Bayur, 1991, s. 111). Talat ve Halil Beyler bir iki gün Sofya'da kaldıktan sonra Bükreş'e geçmişlerdir. Bükreş'te Yunan delegeleri ile Adalar Meselesini görüşmüşler, fakat görüşmelerden herhangi bir netice çıkmamıştır (Eryaman,

⁷ (ЦДА, КМФ 06, Ивв. No. 275/47, л. 69).

⁸ (ЦДА, КМФ 6, Ивв. No. 275/47, л. 22).

⁹ (ЦДА, КМФ 6, Ивв. No. 275/47, л. 20). (Arhivnite Govoryat, s. 213). Bükreş Sinaia'daki Alman Ortaelçisi Kont Julius von Waldhausen'in Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 109 numaralı şifreli telgraf.

2015, s. 106).¹⁰ Bükreş'e yapılan bu ziyaretle ilgili Talat Bey şunları dile getirmektedir: "Yunanistan'la adalar sorunu üzerine yapılacak bir toplantı bu ziyaretin görünürdeki nedeniydi. Nitekim Yunanistan'la istenilen anlaşma sağlanamadı, zaten gerçekleşmesi de beklenmiyordu." Talat ve Halil Bey ziyaretlerindeki temel nedeni dile getirdiklerinde ise Romen yetkililer çekimser kalmıştır (Çavdar, 1984, s. 333). Romen Kralı ise kendilerine; Romanya'nın büyük bir ülke olmadığını ve Romanya'nın tarafsız kalmak zorunda olduğunu, zira herhangi bir tarafa bağlandığında başkentlerinin iki gün içerisinde alınıp ülkesinin tahrip edileceğini belirtmiştir (Eryaman, 2015, s. 108). Bükreş'e gidişin arkasındaki amaç elbette Romanya ile kurulabilecek bir ittifak için uygun zemini hazırlamaktır. Bu zemin ise yine Bulgaristan'ı ikna edebilmek içindir. Nitekim atılan adımlar ve yapılan görüşmeler sonuçsuz kalmış ve Talat ve Halil Beyler tekrar Sofya'ya dönmüşlerdir.

3.1 Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Arasında İmzalanan Gizli İttifak Anlaşması

Talat ve Halil Beylerin Sofya'ya dönüşü sonrası imzalanacak olan anlaşmadan biraz öncesine değinmek gerekir ki; daha 6 Ağustos 1914 tarihinde Başbakan Radoslavov söz konusu bu anlaşma için İstanbul'daki Bulgar Ortaelçisi Toşev'e gerekli görüşmeleri yapması için talimat vermiştir. Bu görüşmeye Alman Büyükelçisi Wangenheim'in de yardımlarını rica etmiştir (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 79, l. 229).¹¹ Radosavov'un bu adımı atmasındaki amaç ise Almanya ve Avusturya-Macaristan tarafından Bulgaristan'ın savaşa girmesine yönelik yaptıkları baskıya göstermelik bir cevap vermektir. Bulgar Ortaelçisi Toşev İstanbul'da söz konusu talimat üzerine gerekli girişimlerde bulunmuştur. Talat ve Halil Beylerin Sofya'ya hareketleri de anlaşmaya yönelik atılmış hazırlıklı bir adımdır. Nitekim Romanya'dan istediğini elde edemeyen Türk yetkililer 19 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında Dostluk ve İttifak Antlaşmasını imzalamışlardır (TSVA, F. 23, Op. 1, Ae. 357, l. 153).¹²

Antlaşmaya göre:

Antlaşma majesteler Sultan'ın adına hareket eden Osmanlı İmparatorluğunun İçişleri Bakanı Mehmet Talat Bey ekselansları ve Bulgar Çar'ı majesteleri adına hareket eden Bulgaristan kabinesinin Başbakanı Bay Vasil Radoslavov ekselansları arasında şarta bağlandı.

Madde 1: Osmanlı İmparatorluğu ve Çarlık Bulgaristan dostluk ve barışı teminat altına aldılar. İki ülke birbirinin topraklarına saygı duymayı taahhüt ettiler.

¹⁰ "Bükreş'e gidişin asıl amacı, yolda Başbakan Radoslavov'la görüşmek olmuştur. Bükreş'te Yunan delegelerle görüşülme konusu ise asıl amacı dışarıya karşı perdelemek niyetiyledir." Bayur, 1991: 110-111.

¹¹ (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае.79, л. 229). 6 Ağustos 1914 tarihinde Mihaeles'in Alman Dışişleri Bakanlığına gönderdiği gizli şifreli telgraf. (Arhivnite Govoryat, s. 205-206).

¹² (ЦБА, Ф. 233, оп. 1, а. е. 357, л. 153). Ayrıca Bkz: G. Stefanov, Mejdunarodni Otnoşeniya İ Vınşna Politika Na Nılgariya (1870-1957), Nauka İ İzkustvo, Sofiya 1966.

Madde 2: Anlaşma taraflarından birinin, bir ya da daha fazla Balkan devleti tarafından saldırıya uğraması durumunda, diğer anlaşma tarafı, müttefikinin isteği üzerine saldırgan ya da saldırganlara, sahip olduğu kendi askeri kuvvetleri ile derhal saldırıya ve saldırgan veya saldırganlara savaş ilan etmek zorunda olacaktır.

Madde 3: Anlaşma tarafları, önceden anlaşmaksızın, bir ya da daha fazla Balkan devletine karşı herhangi bir silahlı eyleme girişmeyeceğini taahhüt eder.

Taraflardan birinin herhangi bir Balkan devletine savaş ilan etmek zorunda kalması durumunda, müttefikinin öngörüsünü almaksızın veya müttefikinin onayını almaksızın, eğer askeri iş birliği yapmak istemiyorsa, diğeri iyimser tarafsızlığını muhafaza etmelidir.

Madde 4: Anlaşma taraflarının herhangi bir iş birliği, bu şartları da kapsayacak olan, bir tarafın askerlerinin diğer tarafın topraklarını da kullanabildiği özel bir anlaşmaya tabi olacaktır.

Madde 5: Bulgaristan, Türkiye ile askeri taarruz harekâtına yönelik mutabakat sağlanması için Türkiye, Romanya ve Bulgaristan arasında kalıcı bir anlaşma sağlanmasını istemektedir. Anlaşma söz konusu olmaz ise Romanya'nın tarafsız kalacağına dair Bulgaristan'a makul bir güvence verilmesi gerekmektedir ve bu haliyle Osmanlı Devleti-Bulgaristan arasındaki bu anlaşma Bulgaristan'da yürürlüğe giremeyecektir. Romanya'nın vereceği bu güvence ise ancak tarafsızlık temeli üzerinde Romanya ve Bulgaristan arasında özel bir anlaşma vasıtasıyla olabilecektir.

Madde 6: Bulgar ordusunun seferberliği mevcut Bulgar hükümeti tarafından yapılacaktır. Bulgar hükümetine daha sonra Osmanlı İmparatorluğu tarafından askeri operasyonlar için harekete geçeceği gün haber edilecek ve Bulgar hükümeti de ordusunu harekete geçirecektir.

Madde 7: İş bu sözleşmenin süresi orduların terhisi ve şu anki Avrupa savaşının son tasfiyesine kadardır.

Ancak anlaşma, eğer Türk ve Bulgar askerlerinin terhisi sonrasında üç ay her iki taraf tarafından feshedilmezse, beş yıl süreyle yürürlükte kalmaya devam edecektir.

İş bu sözleşmenin içeriği ve varlığı büyük bir gizlilik içinde korunmuş olacaktır.

Elçilere ait ilmühaberle imza ve mühürle iş bu sözleşme tasdik edildi.

19 Ağustos 1914 tarihinde Sofya'da ikinci bir nüshası da yapılmıştır (TSVA, F. 23, Op. 1, Ae. 357, l. 153).¹³

Bu anlaşma ile Bulgaristan ve Osmanlı Devleti birbirlerine karşı güven oluşturan gizli bir adım atmışlardır. Fakat Bulgar tarafı kendisini korumaya almak için Romanya ile de ittifak kurulmasını istemiştir. Nitekim anlaşmanın

¹³ (ЦБА, Ф. 233, оп. 1, а. е. 357, л. 153).

5'inci maddesi de buna yöneliktir. Söz konusu durumla ilgili, anlaşmanın imzalanmasından bir gün önce Talat Paşa, Sofya'daki Alman Ortaelçi Georg von Mihaeles ile yaptığı görüşmede; Bulgarlarda iyi niyet gördüğünü ve onlarla ittifak yapmayı umduğunu, fakat Bulgaristan'ın Sırbistan'a karşı herhangi bir harekatta bulunması için Romanya'nın Bulgaristan'a saldırmayacağına dair garanti vermesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁴ Ayrıca anlaşma sağlanması için Mihaeles'e bir formül sunan Talat Paşa; Almanya ve Avusturya-Macaristan tarafından Romanya'nın Bulgaristan'a saldırması durumunda Bulgaristan'ı korumak için onlara karşı asker sevk edeceklerini taahhüt etmeleri gerektiğini belirtip, bu durumda anlaşmanın imzalanmasının daha kolay olacağını ifade etmiştir (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 140, l. 391-392).¹⁵

Talat Paşa'nın kendisine aktardığı bu bilgileri Alman Dışişleri Bakanlığı ile paylaşan Mihaeles, kendi kanaatini ise; "Romanya, Bulgaristan'ın Sırbistan'a saldırmasına herhangi bir tepki vermeyeceğini daha önce belirtti. Buna rağmen Bulgaristan, Türkiye ile yapacağı anlaşmanın imzalanmasından hemen sonra vakit kaybetmeden Bükreş'te Romanya ile anlaşma yapılmasını istemektedir. Türkiye ile Bulgaristan arasında imzalanacak anlaşma Romanya ve Bulgaristan arasında imzalanacak anlaşmayı da hissedilir derecede etkileyecektir, bu nedenle Türk-Bulgar anlaşmasının içeriğinde Romanya ile ilgili bir madde bulunmasına karşı olmadığımızı dair talimatınızı bekliyorum" şeklinde aktarmıştır (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 140, l. 391-392).

4. Romanya'ya Yapılan İttifak Teklifi ve Bu Teklifin Olumsuz Sonuçlanması

Bulgar Başbakan Radoslavov, Talat ve Halil Beylerin Romanya'da ziyarette buldukları sırada, Romanya ile anlaşma imzalanması için Bükreş'teki Bulgar Ortaelçisi Radev'e talimat vermiş ve Talat Bey'in de yardımlarını rica etmiştir (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 150, l. 401).¹⁶ Radoslavov bu adımı atmış olsa da 19 Ağustos 1914 tarihinde iki ülke (Osmanlı Devleti-Bulgaristan) arasında anlaşma imzalanması sonrasında Almanya ve Avusturya-Macaristan tarafından Bulgaristan'a Romanya ile ilgili verilmesi istenen garantilere de gerek kalmamıştır (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 150, l. 401).

Talat ve Halil Beylerin Romanya'da attıkları adımların sonuçsuz kalmasının, bunun yanında Bulgaristan'ın Romanya'ya ittifak teklifinin geri çevrilmesinin

¹⁴ Almanya ve Avusturya-Macaristan bu sıralarda Sırbistan'a karşı harekete geçmesi için Bulgaristan'a diplomatik baskı yapmaktadır. Çünkü Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a karşı ve diğer cephelerde yükünü hafifletmek için Bulgaristan'ın savaşa girmesi çok önem arz etmektedir. Söz konusu Türk-Bulgar anlaşması da Bulgaristan'ın savaşa girişinin hızlandırılması için Almanya tarafından planlanarak atılan bir adımdır.

¹⁵ (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 140, л. 391-392). (Arhivnite Govoryat, s. 224). 18 Ağustos 1914 tarihinde Sofya'daki Alman Ortaelçisi Dr. Georg von Mihaeles'in Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığına gönderdiği şifreli telgraf.

¹⁶ (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 150, л. 401). 21 Ağustos 1914 tarihinde Sofya'daki Alman Ortaelçisi Dr. Georg von Mihaeles tarafından Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığına gönderilen şifreli telgraf. (Arhivnite Govoryat, s. 225).

nedeni ise Berlin'deki Avusturya-Macaristan Büyükelçisinin 24 Ağustos 1914 tarihinde Alman Dışişleri Bakanlığına gönderdiği telgraftan anlaşılmaktadır. Avusturya-Macaristan Büyükelçisi Talat ve Halil Beyler ile bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmede Talat ve Halil Beyler, Büyükelçiye; “*Bulgaristan ile anlaşma imzalanmasına yönelik Romanya'nın tereddütleri için tek gerekçe Rusya korkusudur. Romen Başbakanı Bratianu bulunduğu durum hakkında yazılı bir şey veremeyeceğini ısrarla savunmaktadır. Çünkü Romanya böyle bir yazılı beyanda bulunduğu Bulgaristan onu Rusya'nın önünde küçük düşürecektir. Ayrıca Romanya henüz savaş için hazır değildir. Sofya'da ve İstanbul'da beyan ettiği gibi Bratianu'nun en büyük arzusu Bulgarların Makedonya'ya girmesidir. Fakat Bulgarlarla yazılı bir anlaşma yapmak ise Romanya için mümkün görünmemektir*” şeklinde bilgi vermiştir. Avusturya Macaristan Büyükelçisi ise bu durum karşısında Talat ve Halil Bey'e Bulgaristan'ın Romanya'nın kendisine saldırmayacağı ile ilgili bir nota yayınlamasını teklif etmiştir. Bu şekilde Bratianu'nun da herhangi bir deklarasyon yayınlamak zorunda olmayacağını belirtmiştir. Büyükelçi bu görüşme ile ilgili bilgileri Alman Dışişleri Bakanlığına aktarırken ilaveten, Bratianu'nun bu çıkış yolunu kabul edeceğinden şüpheli olduğunu, çünkü sözde önceden gizli bir şekilde Sırbistan ve Yunanistan'a; Bulgaristan'a saldırmayacağını deklare ettiğini belirtmiştir. Büyükelçi, görüşme sonrası Talat ve Halil Beylerin bu teklifi, Bulgar Başbakanı Radoslavov'un da onayını aldıktan sonra Romen Kralı Carol'a iletceklerini bildirmiştir (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 166, l. 445-446).¹⁷

Bu sırada Avusturya-Macaristan Dışişleri Bakanı Kont Berchtold Romen Kralı Carol ile bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmede Kral Carol kendisine; Bulgar Çarının Romanya'nın lütfkar tarafsızlığına güvenebileceğini ve Bulgaristan'ın kendi çıkarları için tamamen serbest hareket edebileceğini belirtmiştir. Ayrıca Kral Carol, Bulgar hükümetinin Bulgaristan'ın Dobruca sınırındaki bölgelerde sükuneti sağlaması durumunda, Balkanlar'da yeni bir karışıklık çıkmaması için kendisinin Yunanistan'a etki etmeye çalışacağını ifade etmiştir. Kont Berchtold ise Romen Kralı Carol'un Almanya ve müttefikleri ile birlikte savaşa katılma arzusunda olduğunu belirtmiştir (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 170, l. 454-455).¹⁸ Fakat Talat ve Halil Beylerin de belirttiği üzere Rusya korkusunun buna engel olduğu aşikardır.

Romanya'nın tutumu Bulgaristan'ı savaşa giriş için oldukça tedirgin etmektedir. Bu tedirginlik ise Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a karşı yürüttüğü savaşta destek bulamayıp tek başına mücadele etmesine neden olmaktadır. Bu durum,

¹⁷ (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ae 166, л. 445-446). (Arhivnite Govoryat, s. 226-227). Berlin'deki Avusturya-Macaristan Elçiliğinin Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığına 24 Ağustos 1914 tarihinde gönderdiği gizli bilgiler.

¹⁸ (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ae 170, л. 454-455). (Arhivnite Govoryat, s. 227-228). Viyana'daki Alman Büyükelçisi Heinrich von Chirshki und Byogendorf'un Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 25 Ağustos 1914 tarih ve 304 numaralı şifreli telgrafi.

Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın Bulgaristan'ın savaşa girmesi için ona yaptıkları diplomatik baskıyı artırmalarına neden olmaktadır.

Bulgaristan'a yapılan baskı çerçevesinde Sofya'daki Alman Ortaelçi Georg von Mihaeles, Bulgar Çarı Ferdinand ile yaptığı görüşme sonrasında Alman Dışişleri Bakanı Albert Zimmerman'a bir telgraf göndermiştir. Bu telgrafta Mihaeles; Çarın, Almanya ve Avusturya-Macaristan ile birlikte Rusya'nın dostlarına karşı aktif bir şekilde hareket etme arzusunda olduğunu, Avusturya'nın Sırbistan karşısındaki olumsuz durumunun ve Romanya'nın tereddütlü tutumunun Bulgaristan'ı harekete geçmek için endişelendirdiğini belirten Mihaeles, ayrıca Çar'ın, eğer Bulgaristan savaşa yönelik herhangi bir adım atarsa bunun sonucunun Rusya'nın Türkiye'ye savaş ilanı olacağını beyan ettiğini ifade etmiştir. Çar görüşmede Mihaeles'e Türkiye-Bulgaristan ve Romanya arasında yeni bir üçlü Balkan ittifakı oluşturulması için Bulgaristan'la Türkiye arasında kesin anlaşmaya varıldığını ancak bunun Romanya tarafından geciktirildiğini de belirtmiştir (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 182, l. 178-179).¹⁹

5. Romanya-Bulgaristan-Osmanlı Devleti Arasında İmzalanması Planlanan Anlaşma Taslağı

Çar Ferdinand'ın bahsettiği anlaşma 15 Ağustos 1914 tarihinde İstanbul'da bulunan Bulgar Ortaelçisi Toşev, Talat Bey ve Enver Paşa arasında hazırlanan Türk-Bulgar-Romen ittifak anlaşması taslağıdır. Talat Bey ve Enver Paşa daha sonra bu taslağı İstanbul'daki Alman Büyükelçisi Wangenheim'e de iletmişlerdir. Söz konusu anlaşma taslağının içeriği ise şu şekildedir:

- Bulgar Çarlığı, Romen Çarlığı ve Osmanlı İmparatorluğu çıkarlarının ayniyetini göz önüne alarak ortak gayretlerle topraklarının bütünlüğünü korumakla yükümlüdürler. Diğer bir deyişle bu üç ülkeden birisine herhangi bir ülke tarafından saldırı durumunda diğer iki ülke müttefiklerine askeri güçle yardım edeceklerini taahhüt ederler.
- Her üç ülke de diğer ülkelerin sınırlarını tanıyıp herhangi bir ihlalde bulunmayacağını taahhüt ederler. Ayrıca eğer gerekirse kendi sınırlarındaki askeri birliklerini geri çekecek ve bu bölgeleri boşaltıp müttefik olduğu devletin kullanımına açacaktır.
- Bu üç ülke, aralarında planlı bir eylemde bulunma anlaşması yapmadan diğer ülkelere karşı herhangi bir askeri saldırı eyleminde bulunmayacaklarına dair karşılıklı olarak taahhütte bulunurlar. Eğer çıkarları doğrultusunda böyle bir eylemde bulunulması gerekiyorsa bu, harekât planlarını, üç ülkenin harekâta dâhil edeceği asker ve top sayısını, birliklerin toplanmasını ve konuşlandırılmasını içeren özel bir askeri anlaşmayla sağlanacaktır.
- Eğer bazı siyasi olaylar askeri birliklerin anlaşmada yer alan bir ülkenin topraklarından geçmesini icap ettirirse bu, topraklarından askeri birlikler

¹⁹ (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 182, л. 178-179). (Arhivnite Govoryat, s. 229.) Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanı Dr. Albert Zimmerman'ın Berlin'deki Alman savunma bakanı General Eric von Falkenheim'e gönderdiği 28 Ağustos 1914 tarihli gizli mektup.

geçirilecek olan ülkeyle ön anlaşma yapılarak gerçekleştirilir (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 131, l. 368-373).²⁰

Söz konusu anlaşma taslağı, Talat ve Halil Beyler'in Balkanlarda yaptıkları ziyaretler, Alman ve Avusturyalı temsilcilerin girişimleri, hatta Bulgaristan'ın çabası Romanya'nın tutumunu değiştirmeye yetmemiş ve hayata geçmemiştir. Romen Başbakan Bratianu, Bükreş'teki Alman Orta Elçi Kont Julius von Waldhausen ile yaptığı 6 Eylül 1914 tarihindeki görüşmede "*Bulgarlara güveninin olmadığını*" belirtmiştir. Ayrıca Bratianu, Bulgaristan, Romanya'nın tarafsız kalmasını isterken, onun Romanya'ya hiçbir şey sunmadığını ifade etmiştir (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 210, l. 521).²¹ Romen Başbakan Bratianu Bulgaristan ile ilgili bu düşüncelere aslında iki ülkenin içinde bulunduğu mevcut durumun değerlendirmesini yaparak varmıştır. Ona göre; "*Bulgaristan'ın Romanya'yı takdir etmesi gerekmektedir. Çünkü Romanya, Bulgaristan'a karşı tarafsız kalarak ona karşı düşmanca bir tavır göstermemenin yanında, onun savaşa giriş sürecinde alacağı kararlara da güven ortamı sağlamaktadır. Ayrıca Rusya tarafından karadan gelecek olan saldırılara karşı da doğal bir engel vazifesi görerek Bulgar topraklarını korumaktadır*" (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 190, l. 489-490).²² Bratianu'nun Bulgaristan'a verilmiş olan tarafsızlık sözünün aslında sadece Bulgaristan'ın çıkarlarına hizmet ettiği görüşünde olduğu anlaşılmaktadır. Nihayetinde anlaşma için taslak hazırlanmış olsa da bu anlaşmanın hayata geçirilmesi için de gösterilen çabalar Romanya'nın kararını değiştirmeye yetmemiştir.

Romanya ile anlaşma imzalama aşamasına geçilememiştir. Bu durum onun komşuları ile iyi ilişkiler sürecini de etkilemiştir. Çünkü Romanya üzerinde Alman baskısının yanında Rusya'nın da önemli bir tesiri mevcuttur. Eylül ayının sonunda Bulgaristan ve Türkiye'nin Romanya'ya karşı bildirdikleri nota, aradaki mesafenin açıldığını da göstermektedir. Bunun en somut örneği ise Bulgar Başbakan Radoslavov'un; Romanya'nın Avusturya-Macaristan'a karşı düşmanca bir eyleme girişmesi durumunda, Bulgaristan'ın Dobruca'ya saldıracağını bildirmesidir (TSDA, KMF 06, İnv. No: 275/48, l. 6).²³ Birkaç gün sonra da aynı uyarı Türk yetkililer tarafından yapılmıştır (TSDA, KMF 06, İnv.

²⁰ (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 131, л. 368-373). (Arhivnite Govoryat, s. 221-222). 15 Ağustos 1914 tarihinde İstanbul-Tarabya'daki Alman Büyükelçisi Barın Hans von Wangenheim'in Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 505 numaralı şifreli telgraf. (Arhivnite Govoryat, s. 221-222).

²¹ (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 210, л. 521). (Arhivnite Govoryat, s. 234-235). Bükreş, Sinaia'daki Alman Ortaelçisi Kont Julius von Waldhausen'in Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığı'na 6 Eylül 1914 tarihinde gönderdiği 256 numaralı şifreli telgraf

²² (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 190, л. 489-490). (Arhivnite Govoryat, s. 231). 29 Ağustos 1914 tarihinde Bükreş Sinaia'daki Alman Ortaelçisi Kont Julius von Waldhausen'in Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği 205 numaralı gizli şifreli telgraf.

²³ (ЦДА, КМФ 06, ИНВ. NO 275/48, л. 6). Sofya'daki Alman Ortaelçisi Dr. Georg Von Mihaeles'in Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığına 21 Eylül 1914 tarihinde gönderdiği şifreli telgraf.

No: 275/48, I. 12).²⁴ Bu uyarılara karşı Romanya ise İstanbul'a nakil olacak olan malzemelerin birçoğuna el koyarak cevap vermiştir (TSDA, KMF 06, İnv. No: 275/48, I. 6).

Sonuç

Bulgaristan-Romanya ve Türkiye arasında kurulması planlanan ittifak anlaşması, anlaşıldığı üzere bir taslak olarak kalmıştır. Aslında bu anlaşma için ilk adım Bulgaristan'ın savaşa girmesi için Almanya ve Avusturya-Macaristan tarafından yapılan baskılar sonucu atılmıştır. Alman yetkililerin Türkiye'yi savaşa girmeye zorlamaları ve Türk idarecilerinin savaşa girmek için uygun şartların sağlanmasını öne sürmeleri, atılan adımın ilk aşamasıdır. İkinci aşama ise yine Alman planı doğrultusunda, Türk idarecilerinin Bulgaristan'a yönelmeleri olmuştur. Aynı dönemde Bulgaristan da aynı baskılara maruz kalarak savaşa girmeye zorlanmıştır. Türk idareciler Bulgaristan ile anlaşma sağlamak amacıyla Sofya'ya hareket ettiklerinde, karşılarında kendileri ile aynı süreci yaşayan Bulgar idarecilerle karşılaşmışlardır. Nasıl ki Almanya, Osmanlı Devleti'ni savaşa girmeye zorladığında Osmanlı İdarecileri Bulgaristan'ı öne sürdüyse, Bulgaristan da aynı şekilde Romanya'yı öne sürmüştür. Hatta Bulgarlar bunu Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında imzalanan 19 Ağustos 1914 tarihli gizli ittifak anlaşmasına da dahil etmişlerdir. Bu anlaşmanın sonucu olarak Romanya'ya, hem Alman-Avusturya-Macar, hem de Bulgar ve Türk temsilciler tarafından diplomatik baskı yapılmaya başlamıştır.

Yapılan baskılar Kral Carol üzerinde olumlu etki yaratsa da Başbakan Bratianu ve hükümet üyeleri üzerindeki Rus etkisi, çabaları boşa çıkarmıştır. Anlaşmaya yönelik hareket eden tüm temsilcilerin aslında temel amacı Bulgaristan'ın savaşa giriş sürecini hızlandırmak olmuştur. Çünkü bu sırada Sırbistan'a karşı mücadele eden Avusturya-Macaristan birlikleri aynı zamanda kuzeyde Rusya ile savaş halindedir. Avusturya-Macaristan'ın en azından Sırp cephesinde Bulgar desteği ile rahatlaması, ona Sırbistan üzerine sevk ettiği askeri birlik ve envanteri diğer cephelere nakletme imkânı verecek ve Rusya'ya karşı verdiği mücadelede onu güçlendirecektir. İttifak Bloğunu bir bütün olarak ele alabilmek için bu bütünlüğün oluşum evresine de bakmak gerekmektedir. Elbette İttifak Bloğu varlığını Alman diplomasisine borçludur. Şöyle ki; Almanya, öncelikli olarak savaşta cepheleri genişletmek istemektedir, bu amaçla Osmanlı Devleti'ni de savaşa dahil edecek ve İtilaf Kuvvetlerinin savaş odağının daha geniş alanlara yayılmasını sağlamış olacaktır. Fakat Almanya'nın Osmanlı Devleti ile ittifak kurma yaklaşımına karşı Sadrazam Said Halim Paşa'nın verdiği tepki oldukça önemlidir. Said Halim Paşa Alman Büyükelçi Wangenheim'e; *"Kabinenin Almanya ile ittifak olma kararı Enver'in egemenliğindedir, bu karar çoğunluğun kararı değildir. Osmanlı Devleti, Bulgaristan ve Romanya ittifaka katılmadıkça savaşa açıkça girmekten kaçınmaktadır. Fakat Enver bu politikayı bozmuştur"* ifadelerinde bulunmuştur.

²⁴ (ЦДА, КМФ 06, Ивн. No 275/48, л. 12). Mihaeles'in 28 Eylül 1914 tarihinde Dışişleri Bakanlığına gönderdiği telgraf.

Bu izah dikkatlerin Bulgaristan ve Romanya'ya çevrilmesine neden olmuştur. Said Halim Paşa'nın da ifade ettiği gibi Osmanlı Devlet adamları bu düşüncede olsalar da Enver Paşa süreci tek başına yönlendirmiştir.

İlginçtir ki Almanya, Türkler ile ittifak için attığı ilk adımda önüne bu şart konulurken, benzer bir durumla Bulgaristan'a yöneldiğinde de karşılaşmıştır. Bulgaristan'a ittifak sağladığı Osmanlı Devlet adamları ile birlikte yönelen Almanya, Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında anlaşma yapılmasını sağlamayı başarsa da, bu kez de Bulgaristan tarafından şart koşulan Romanya ile ittifak yapılması ya da ittifak olmuyorsa Romanya'nın Bulgaristan'a saldırmayacağına dair onlardan yazılı taahhüt alınması durumu ile karşılaşmıştır. Osmanlı Devleti'nin isteği ile Bulgaristan'a, Bulgaristan'ın isteği ile de Romanya'ya yönelen Alman diplomasisi, Romanya ile kurulacak resmi temaslar için ise Türk ve Bulgar temsilcilerden de destek almıştır. Bu amaçla Romanya ile kurulacak olan diplomatik temaslarda Türk tarafından Talat ve Halil Beyler, Bulgar tarafından Başbakan Radoslavov ve Bulgaristan'ın Bükreş Ortaelçisi Radev, aynı zamanda Bükreş'teki Alman Ortaelçisi Kont Julius von Waldhausen ve Avusturya-Macar temsilciler aktif rol almışlardır.

Sonuç olarak Romanya ile yürütülen yoğun diplomasi süreci işe yaramamıştır. Onunla ne ittifak sağlanabilmiş ne de ondan herhangi bir yazılı taahhüt alınabilmiştir. Üstelik Eylül 1914'ün son günlerinde Sofya'daki Romen Maslahatgüzarı Guraneko'nun Bulgar Savunma Bakanı Fiçev ile yaptığı görüşmede Bulgaristan'ı İtilaf Devletleri'nin safına davet etmesi savaşın ileriki evrelerinde Romanya ile karşı karşıya gelineceğinin de açık bir işareti olmuştur (İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 286, l. 655-657).²⁵

Kaynakça

İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae 86, s. 249-250. (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ae 86, л. 249-250).

²⁵ Konu ile ilgili 17 Ekim 1914 tarihinde Sofya'daki Alman Askeri Ataşesi Binbaşı Baron Von der Goltz, Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığı'na "Savunma Bakanı Fiçev ile Romen Maslahatgüzarı Guraneko'nun görüşmesi" hakkında 21 numaralı gizli askeri bir rapor göndermiştir. (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ae 286, л. 655-657). (Arhivnite Govoryat, s. 242-243). Bu raporun genel muhtevası ise şu şekildedir: "Eylül ayının son günlerinde Sofya'daki Romen maslahatgüzarı Guraneko Savunma Bakanı Fiçev'i onunla siyasi durumu görüşmek için ziyaret etti. O, Kral Carol'un hasta ve yaşlı olduğunu ve bu nedenle onun etkisinin kaybolmaya başladığını söyledi. Bulgaristan ve Romanya'nın karşılıklı olarak felce uğraması nedeniyle ve onların çıkarlarının etkili bir şekilde sürdürülmesi amacıyla buna bir son verilmelidir. Onların her ikisi de İtilaf Devletlerine aktif bir şekilde katılma temelleri üzerinde birleşmelidir. Romanya'nın amacı Transilvanya'nın elde edilmesidir. Bulgaristan Makedonya'yı almalıdır. İkisinin kazanımları İtilaf Devletleri tarafından garanti edilecektir ancak Macaristan'a Vidin'de Bulgar ordusunun yardımları zaruri olacaktır. General Fiçev, Guraneko'ya politik kararlar almaya yetkili olmadığı şeklinde cevap verdi. Onun görüşlerine göre, Bulgaristan'ın Dobruca'ya dönüşü, ortak eylemlerle ilgili herhangi bir anlaşma sağlanması için ön koşuldur. Bunun hakkında Guraneko'nun cevabı görüşülecektir. Ayrıca Guraneko, Fransız Askeri Ataşesi Kont Martel ve İngiliz Askeri Ataşesi Yarbay Napier İtilaf Devletlerine Bulgaristan'ın katılım politikası için Savunma Bakanını kazanmaya çalışıyorlar.

- İİ BAN, Kol. 6, Op. 63, Ae 377, s. 1149-1159. (ИИ БАН, Кол. 6, оп. 63, ае 377, л. 1149-1159).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 140, l. 391-392, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 140, л. 391-392).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 150, l. 401, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 150, л. 401).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 166, l. 445-446, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 166, л. 445-446).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 170, l. 454-455, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 170, л. 454-455).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 182, l. 178-179, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 182, л. 178-179).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 131, l. 368-373, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 131, л. 368-373).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 210, l. 521, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 210, л. 521).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 190, l. 489-490, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 190, л. 489-490).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 79, l. 229, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 79, л. 229).
- İİ BAN, Kol. 20, Op. 24, Ae. 286, l. 655-657, (ИИ БАН, Кол. 20, оп. 24, ае 286, л. 655-657). TSDA, KMF. 6, İnv. No. 275/47, l. 20, (ЦДА, КМФ 6, ИНВ. No. 275/47, Л. 20).
- TSDA, KMF 06, İnv. No: 275/47, l. 69, (ЦДА, КМФ 06, ИНВ. No. 275/47, Л. 69).
- TSDA, KMF. 6, İnv. No. 275/47, l. 22, (ЦДА, КМФ 6, ИНВ. No. 275/47, Л. 22).
- TSDA, KMF 06, İnv. No: 275/48, l. 6, (ЦДА, КМФ 06, ИНВ. No. 275/48, л. 6).
- TSDA, KMF 06, İnv. No: 275/48, l. 12, (ЦДА, КМФ 06, ИНВ. No. 275/48, л. 12).
- TSVA, F. 23, Op. 1, Ae. 357, l. 153, (ЦБА, Ф. 233, оп. 1, а. е. 357, л. 153).
- Arhivnite Govoryat. (2002). *Bilgariya v Pırvata Svetovna Voyna, Germanski Diplomatıçeski Dokumenti*. Tom 1, Nomer 20, Sofiya.
- Armaoğlu, F. (2005). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yay., İstanbul.
- Bayur, Y.H. (1991). *Türk İnkılabı Tarihi, 1914-1918 Genel Savaşı*, C. III, K. I, TTK Yay. Ankara.
- Çavdar, T. (1984). *Talat Paşa, Bir Örgüt Ustasının Yaşam Öyküsü*, Dost Kitabevi, Ankara.
- Eryaman, A. (2015). Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan'ı Müttefik Olarak Kendi Safına Çekme Girişimleri [Bildiri]

- 100. Yılında I. Dünya Savaşı ve Mirası, Savaş Tarihi Araştırmaları Uluslararası Kongresi*, (6-8 Kasım 2014). C. 1. (ss. 93-119) Çanakkale: Çanakkale Valiliği.
- İlçev, İ. (1990). *Bulgariya i Antantata Prez Pırvata Svetovna Voyna*, Nauka i İzkustvo, Sofiya.
- Lalkov M. (1993). *Mejdu Viztorga i Pokrusata Bulgariya Po Vreme Na Voynite 1912-1918*, Biblioteka Bılgaria, Sofiya.
- Shaw S. (2014). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu, Savaşa Giriş*, TTK Yay., Ankara.
- Stanev N. (1925). *Nai-Nova İstoriya Na Bulgariya 1912-1920*, İlüstratsii, Kıniga II Voyni Za Obedinenie, Peçatnitsa S.M. Staykova, Sofiya.
- Stefanov G. (1966). *Mejdunarodni Otnoşeniya i Vinşna Politika Na Nılgariya (1870-1957)*, Nauka i İzkustvo, Sofiya.
- Turan Ö. (2005). *Balkan Savaşlarından Kurtuluş Savaşına Kadar Uzanan Süreçte Türk-Bulgar İlişkileri (1912-1920)*, XX. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Bulgar Askeri-Siyasi İlişkileri, Gen. Kur. ATASE ve Gen. Kur. Den. Bşk. Yay., Ankara.
- Uzman N. (2012) "Balkan Savaşlarında Gönüllü Birlikler", *Türk Yurdu*, 100. Yılında Balkan Harbi Sayısı, Ankara, C. 32, S. 303.